

**Відкритий міжнародний університет розвитку людини
«Україна»**

ЗАТВЕРДЖУЮ:

Голова Приймальної комісії
Університету «Україна»

 /П.М.Таланчук
з грудня 2016 р.

**ПРОГРАМА
ФАХОВОГО ВСТУПНОГО ВИПРОБУВАННЯ
для конкурсного відбору вступників
для здобуття освітньо-кваліфікаційного рівня «молодший спеціаліст»
спеціальності 051 «Економіка»
на основі здобутого освітньо-кваліфікаційного рівня «кваліфікований
робітник»**

Розробники програми к.е.н., доцент Дубас А.О.

к.п.н., доцент Кучмеев О.О.

доцент Рудюк Л.В.

Розглянуто та ухвалено на засіданні кафедри фінансів протокол №4 від 9 листопада 2016 року.

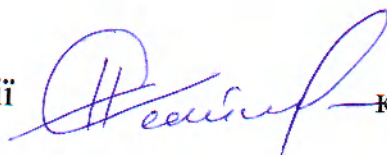
Завідувач кафедри

Дубас А.О.

Голова фахової

атестаційної комісії

к.е.н., доцент Нестеренко С.С.

Члени комісії:

к.е.н., доцент Дубас А.О.

доцент Рудюк Л.В.

Київ – 2016

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Для прийому осіб, які на основі освітньо-кваліфікаційного рівня «кваліфікований робітник» вступають для здобуття освітньо-кваліфікаційного рівня «молодший спеціаліст», Правилами прийому до Відкритого міжнародного університету розвитку людини «Україна» передбачений конкурсний відбір за результатами фахового вступного випробування.

Програма фахового вступного випробування для здобуття освітньо-кваліфікаційного рівня «молодший спеціаліст» за спеціальністю 051 «Економіка» на основі освітньо-кваліфікаційного рівня «кваліфікований робітник» має комплексний характер, створена у відповідності зі змістом основних профільних дисциплін навчального плану підготовки кваліфікованих робітників у частині фундаментальної та професійно-практичної підготовки.

У процесі підготовки до фахового вступного випробування рекомендується користуватися основною літературою, яку подано наприкінці програми.

Фахове вступне випробування проводиться у формі тестування. Програма містить критерії оцінювання результатів тестування. Конкурсний бал обчислюється за п'ятибальною шкалою.

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

ПОЛІТИЧНА ЕКОНОМІЯ

ТЕМА 1. ПОЛІТИЧНА ЕКОНОМІЯ ЯК ФУНДАМЕНТАЛЬНА СУСПІЛЬНА НАУКА

Виникнення політекономії. Політекономічні напрямки, школи і течії. Політична економія як універсальна суспільно-економічна наука.

Об'єкт політекономії та її предмет. Тракткування предмета політекономії різними школами. Політекономія як наука про суспільні виробничі відносини у взаємодії з продуктивними силами. Дослідження проблем „що, як, для кого і скільки виробляти?”. Категорії і закони політичної економії.

Метод політичної економії. Всезагальні методи наукового пізнання. Розвиток політекономії на основі загальнонаукових методів дослідження.

Позитивна та нормативна політична економія. Єдність політичної економії й господарської практики. Політична економія та ідеологія. Завдання політичної економії як науки і навчальної дисципліни. Місце політекономії в системі економічних наук.

ТЕМА 2. ВИРОБНИЦТВО І ЙОГО ОСНОВНІ ЧИННИКИ. СУСПІЛЬНИЙ ПРОДУКТ

Основні фактори виробництва. Робоча сила та її властивості. Засоби і предмет праці. Земля як фактор виробництва. Виробничі ресурси і виробничий потенціал суспільства.

Суспільна праці та її необхідність. Робочий час. Процес праці. Суспільна корисність праці. Праця як джерело добробуту та багатства народів.

Продуктивні сили суспільства. Показники розвитку продуктивних сил. Продуктивні сили і виробничий потенціал суспільства.

Технологічний спосіб виробництва. Історичні типи технологічного способу виробництва. Роль технічного прогресу в розвитку технологічного способу виробництва.

Виробничі відносини, їх суть, система і структура. Відносини власності, їх типи і форми. Розвиток відносин власності.

Організаційно-економічні і техніко-економічні відносини. Економічна система й економічний лад суспільства.

Економічні закони як регулятори виробництва. Система економічних законів. Механізм дії і використання економічних законів. Політекономія як наука про економічні закони.

Суспільно-економічна формація та її складові. Вплив надбудови на виробництво.

Типи суспільного виробництва. Концепції історичних етапів економічного розвитку.

ТЕМА 3. ЕКОНОМІЧНІ ПОТРЕБИ СУСПІЛЬСТВА І РОЛЬ ВИРОБНИЦТВА В ЇХ ЗАДОВОЛЕННІ

Економічні потреби суспільства, їх суть і структура. Безмежність потреб. Закон зростання потреб та механізм його дії. Виробництво як визначальний фактор формування потреб та їх розвитку. Потреби і споживання.

Корисність продукту. Об'єктивна й суб'єктивна корисність продукту. Формування корисності і матеріальних благ та послуг у процесі виробництва.

Гранична корисність продукту. Закон спадної граничної корисності та його функції.

Взаємозв'язок потреб і виробництва. Проблема використання закону зростання потреб у процесі виробництва матеріальних благ і послуг. Структура потреб людини за сучасних умов.

Економічні інтереси і потреби. Сутність і структура економічних інтересів. Взаємозв'язок потреб, економічних інтересів і виробництва.

Економічні суперечності, їх суть, характер і класифікація. Суперечності – джерело розвитку. Боротьба нового зі старим і ствердження нового – необхідна умова соціально-економічного прогресу.

ТЕМА 4. ЕКОНОМІКА СУСПІЛЬСТВА ЯК СУКУПНІСТЬ ВИДІВ ЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Економічна система: її сутність і структурні елементи. Продуктивні сили та їх складові. Суспільний поділ праці та структура продуктивних сил. Суб'єкти економічної системи.

Економічні відносини як суспільна форма й спосіб організації економіки. Структура економічних відносин. Власність у системі економічних відносин. Структура власності та її історичні типи, види і форми. Суб'єкти і об'єкти власності. Економічний устрій суспільства.

Методологічні аспекти механізму дії та використання економічних законів людьми. Тенденції розвитку економічних відносин в Україні та у світі.

ТЕМА 5. ВІДНОСИНИ ВЛАСНОСТІ В ЕКОНОМІЧНОМУ ЖИТТІ СУСПІЛЬСТВА

Поняття відносин власності: суть та економічний зміст власності. Юридична форма власності. Поняття володіння, розпорядження та використання майна.

Власність як економічне відношення, що виражає характер (соціально-економічну природу) привласнення, відносини господарського використання майна, економічні форми реалізації власності. Характер взаємозв'язку суспільного і приватного

привласнення. Трудовий і нетрудовий характер привласнення. Особливості приватної власності, її відмінності від інш. Форм привласнення.

Поняття капіталу. Кругообіг і обіг капіталу. Основний і оборотний капітал. Постійний й змінний капітал. Висвітлення природи додаткової вартості у пралях А.Сміта, Д. Рікардо, К.Маркса.

Відносини власності в Україні. Суспільна власність, її суть і розвиток вчення про неї. Еволюція і формування плюралізму відносин власності в Україні. Власність: індивідуальна, колективна, державна, акціонерна, приватна.

Роздержавлення та приватизація як економічна необхідність. Приватизація у світлі вимог економічних законів. Основні принципи та напрямки приватизації майна державних підприємств. Приватизаційні цінні папери. Форми і механізм роздержавлення та приватизації. Межі роздержавлення. Форми і механізм роздержавлення і приватизації.

ТЕМА 6. ТОВАРНЕ ВИРОБНИЦТВО І ТОВАРНО-ГРОШОВІ ВІДНОСИНИ

Загальні форми суспільного виробництва. Натуральне виробництво.

Товарне виробництво, умови та причини його виникнення. Характерні риси товарного господарства.

Товар і його властивості. Мінова вартість. Споживча вартість і її показники. Теорії вартості: трудова, маржиналістська і неокласична.

Характер праці в товарному виробництві. Суперечності товарного господарства.

Гроші та їх суттєві риси. Теорії грошей. Специфіка вартості грошей. Еволюція грошей та їх функції. Гроші та ціна. Суть ціни.

Грошовий обіг та його закони. Інфляція, її суть і причини.

ТЕМА 7. ЗАГАЛЬНІ ОСНОВИ РИНКУ

Ринкові відносини, їх суб'єкти й об'єкти. Ринок як підсистема ринкової економіки. Попит і його фактори. Пропонування. Закони попиту і пропозиції. Ринкова ціна: суть, механізм формування і функції.

Конкуренція та її суть. Місце конкуренції в ринковій економіці. Функції та форми конкуренції.

Класифікація ринків. Ринок чистої конкуренції. Механізм визначення ціни й обсягу виробництва. Чиста конкуренція й ефективність. Ринок монополістичної конкуренції. Технологічна монополія. Диференціація продукту в умовах технічного прогресу. Особливості монополістичної конкуренції.

Олігополістичний ринок. Суть олігополії. Олігополія і конкуренція. Особливості ціноутворення на олігополістичному ринку. Олігополія та економічна ефективність.

Ринок чистої монополії: характерні риси. Види чистих монополій. Визначення ціни й обсягу виробництва. Економічні наслідки монополій. Регульована монополія і проблеми оптимізації ціни. Антимонопольна політика держави.

Об'єкти ринкових відносин і структура ринку. Ринок споживчих товарів і послуг. Ринок споживчого ринку в реалізації особистих потреб і зростанні добробуту населення. Споживчий ринок і розвиток виробництва.

Ринки виробничих ресурсів: засобів виробництва, землі і робочої сили. Виробництво і попит на виробничі ресурси. Загальні методологічні проблеми формування цін на ресурси. Пропонування виробничих ресурсів і проблеми їх використання. Проблема максимізації прибутку. Правило максимізації прибутку.

Ринок рочної сили. Конкретні моделі ринку праці. Проблеми рівня і диференціації ставок заробітної плати. Ринок землі. Проблеми формування ринку землі в Україні.

Фінансовий ринок. Ринок грошей. Важелі регулювання ринку грошей. Кредитний ринок та його структура. Суб'єкти кредитного ринку. Ринок цінних паперів, його суть і

функції. Роль фінансового ринку щодо мобілізації суспільного капіталу, його руху і розвитку виробництва.

Інфраструктура ринку, її елементи і функції.

ТЕМА 8. СУБ'ЄКТИ РИНКОВОЇ ЕКОНОМІКИ. ПІДПРИЄМНИЦТВО

Домогосподарство як суб'єкт ринкових відносин. Функції домогосподарства.

Підприємство як суб'єкт ринкової економіки, його суть, форми і види. Капітал підприємства. Його кругообіг і обіг. Основний і оборотний капітал. Фінанси підприємства. Підприємництво: суть і функції. Прибуток підприємства і підприємницький прибуток.

Первісне нагромадження капіталу. Перетворення грошей у капітал. Капітал і наймана праця. Заробітна плата. Сутність, форми і системи заробітної плати. Продукт праці та заробітна плата.

Суть підприємництва та умови його існування. Підприємництво в системі товарного виробництва. Підприємництво і бізнес.

Підприємництво в аграрній сфері. Відносини власності і форми господарювання в сільському господарстві. Земельна рента та її форми: оренда землі, ціна землі. Ціна на сільськогосподарську продукцію.

Держава як суб'єкт ринкових відносин. Економічні функції держави. Податки та державні фінанси. Державний бюджет, розподіл ресурсів і суспільні блага.

ТЕМА 9. КАПІТАЛІСТИЧНА ЕКОНОМІЯ ЯК ВИЩА ФОРМА РИНКОВОЇ ЕКОНОМІКИ

Історичні віхи соціально-економічного прогресу: первіснообщинна, рабовласницька, феодальна, капіталістична й соціалістична економічні формації як глобальні показники розширеного відтворення та економічного розвитку.

Економічна система капіталізму вільної конкуренції: суть і основні ознаки. Економічна система монополістичного капіталізму. Капіталістичні монополії і їх форми. Фінансова олігархія.

Економічна система сучасного капіталізму. Приватний акціонерний і державний сектори економіки. Державне регулювання економіки. Соціальний статус трудящих і його еволюція за капіталізму.

Соціалістична економічна система. Соціалізм і адміністративно-командна економіка. Державна власність. Централізоване управління. Соціальний статус трудящих за державно-монополістичного соціалізму. Загальна криза і розпад світової системи соціалізму.

Змішана економіка та соціально-економічні перетворення в постсоціалістичних країнах. Проблеми формування в Україні соціально орієнтованої економічної системи.

ТЕМА 10. ПЕРЕХІДНА ЕКОНОМІКА ТА ЇЇ ЗАКОНОМІРНОСТІ

Зміст перехідної економіки: загальне й особливе. Об'єктивні чинники перехідного стану. Риси і типи перехідної економіки. Локальні та глобальні перехідні процеси. Закономірності функціонування перехідної економіки.

Особливості економічних відносин і різноманітність форм еволюції країн, що розвиваються.

Економічній устрій в умовах переходу від одержаної економічної системи соціалізму до соціально орієнтованої економічної системи. Об'єктивна необхідність і

реальні можливості переходу. Формування інституційних і економічних умов переходу до нової системи господарювання. Проблеми вибору пріоритетів.

Становлення різних форм власності. Роздержавлення і приватизація власності. Становлення підприємництва.

Формування сучасних ринкових відносин та інфраструктури ринку. Становлення державного і ринкового механізмів регулювання економіки. Сутність сучасної перехідної економіки України.

ТЕМА 11. РОЛЬ ДЕРЖАВИ В РИНКОВІЙ ЕКОНОМІЦІ

Об'єктивна необхідність державного регулювання суспільного відтворення. Сучасні форми державного регулювання. Планування і програмування економічного й соціального розвитку. Теорії регулювання економіки державою. Економічна політика держави.

Роль фінансово-кредитної системи в регулюванні виробництва. Фінанси, їхня суть і функції. Структура фінансової системи. Державний бюджет. Фіскальна політика і фінансова стратегія.

Кредитна система та механізм її дії. Центральні та комерційні банки. Вплив кредитної системи на макроекономічні процеси. Функції кредитної системи.

Цілі й методи кредитної політики держави. Монетарна політика держави та її інструменти. Необхідність та шляхи посилення державного регулювання економічного відтворення в Україні.

ТЕМА 12. СУСПІЛЬНИЙ ПРОДУКТ І ЙОГО ФОРМИ. НАЦІОНАЛЬНИЙ ДОХІД

Суспільне відтворення: суть і основні риси.

Концепції суспільного виробництва. Матеріальне виробництво і сфера послуг, їх функції і взаємозв'язок. Теорії продуктивної і суспільно корисної праці.

Національний продукт і його форми. Валовий суспільний продукт.

Кінцевий продукт. Валовий внутрішній продукт і його структура. Чистий продукт. Теоретичні проблеми необхідного і додаткового продукту.

Національний дохід. Фази руху національного продукту.

Методи обчислення національного продукту. Система національних рахунків.

Умови реалізації суспільного продукту за простого і розширеного відтворення. Закон економічної рівноваги. Відтворювальні фонди. Кругообіг національного продукту.

Національне багатство і його відтворення. Суть і структура національного багатства.

Фонди сфери матеріального виробництва і сфери послуг, їх значення і взаємозв'язок.

Природне багатство і проблеми його відтворення. Розширене відтворення та шляхи розв'язання екологічних проблем.

ТЕМА 13. ЕКОНОМІЧНЕ ЗРОСТАННЯ І ЙОГО ЧИННИКИ

Економічне зростання, його показники і значення. Нагромадження в механізмі зростання. Сутність, джерела і суб'єкти нагромадження. Заощадження і нагромадження. Закони заощадження.

Валове нагромадження, його норма і динаміка. Чисте нагромадження. Інвестиції. Капітальні вкладення.

Фактори економічного зростання. Науково-технічна революція. Зростання капіталозброєності праці. Удосконалення виробничих і організаційно-економічних відносин. Шляхи підвищення продуктивності праці.

Суть ефективності виробництва та її вищий критерій. Показники ефективності. Рівновага за умов економічного зростання.

Фактори підвищення ефективності виробництва. Ефективність нагромадження. Модель мультиплікатора. Проблеми вибору ефективних варіантів інвестицій. Підвищення фондовіддачі виробництва і зниження матеріаломісткості суспільного продукту.

Відтворення трудових ресурсів і зайнятість в умовах економічного зростання

ТЕМА 14. РОЗПОДІЛ НАЦІОНАЛЬНОГО ДОХОДУ. СПОЖИВАННЯ, ЗАОЩАДЖЕННЯ І ДОБРОБУТ ЛЮДИНИ

Розподільчі відносини як фаза відтворення. Суть розподілу національного доходу. Формування доходів населення та їхня структура.

Диференціація доходів у суспільстві. Проблеми багатих і бідних. Аналіз структури доходів соціальних груп населення. Розподіл і соціальні суперечності.

Доходи і споживання. Закон схильності до споживання і механізм його дії.

Необхідність перерозподілу національного доходу і доходів населення. Податки. Соціальне страхування. Соціальні фонди споживання і трансферні платежі.

Бюджет домогосподарства, його структура і використання. Співвідношення споживання доходів у домогосподарствах.

Прожитковий мінімум і його види. Роль прожиткового мінімуму і мінімальної заробітної плати в розподілі особистих доходів і вирішенні проблем бідності.

Державне регулювання особистих доходів населення. Соціальний захист.

ТЕМА 15. МІЖНАРОДНА ЕКОНОМІКА ТА ЇЇ РОЛЬ У ЗРОСТАННІ ДОБРОБУТУ ЛЮДСЬКОЇ СПІЛЬНОТИ СВІТУ

Світове господарство: його суть та структура. Країни з розвинутою ринковою економікою. Країни, що розвиваються. Країни з перехідною економікою.

Міжнародний поділ праці та спеціалізація. Міжнародні економічні відносини.

Інтернаціоналізація господарських відносин і продуктивних сил. Транснаціональні корпорації та їхня роль.

Міжнародна економічна інтеграція. Головні інтеграційні угруповання світу. Європейське економічне співробітництво і його місце у світовій економіці.

Міжнародна торгівля та її економічні основи. Міжнародні товарні ринки. Протекціонізм і вільна торгівля. Митні та немитні засоби регулювання зовнішньої торгівлі.

Сутність і форми міжнародного руху капіталів, його масштаби, динаміка та географія. Прямі й портфельні інвестиції. Міжнародні кредити.

Міжнародні валютно-фінансові відносини. Міжнародна валютна система, валютні ринки й валютний курс. Конвертованість валюти. Платіжний баланс та його регулювання.

Міжнародні валютно-фінансові організації. Міжнародна міграція робочої сили. Інші форми міжнародних економічних відносин.

Державне регулювання зовнішньоекономічної діяльності.

Основні глобальні проблеми та їхня класифікація. Міжнародне співробітництво у розв'язанні глобальних проблем.

Література

1. Башнянин Г.І., Лазур П.Ю., та ін. Політична економія: Підручник для студентів вузів. К.: Ніка-Центр, Ельга, 2000. – 528 с.
2. Булатов А.С. Економіка: Учебник. М.: Юристь, 2000. – 896 с.

3. Крищенко К.Т. та ін. Політична економія: Навчальний посібник. К.: КНЕУ, 2001. – 508 с.
4. Макконнелл К.Р., Брю С.Л. Экономикс: принципы, проблемы и политика: Учебник. М.: ИНФРА-М, 1999. – 974 с.
5. Мэнкью Н.Г. Принципы экономикс: Учебник. СПб.: Питер, 2000. – 496 с.
6. Оришак Я.О., Стебло М.І. Основи економіки.. Тернопіль: Підручники і посібники, 2000. – 112 с.
7. Пашута М.Т. Прогнозування та програмування економічного і соціального розвитку: Навчальний посібник. К.: Центр навчальної літератури, 2005. – 408 с.
8. Прусова Л.Г. Основы рыночной экономики: К.: РВО «Полиграфкнига», 1993. – 304 с.
9. Старостенко Г.Г. Політична економія К.: Університет «Україна», 2004. – 160 с.
10. Эриашвили Н.Д. Теоретическая экономика. Политэкономия: Учебник М.: Банки и биржи, ЮНИТИ, 1997. – 485 с.

ЕКОНОМІКА ПІДПРИЄМСТВА

ТЕМА 1. ПІДПРИЄМСТВО ЯК СУБ'ЄКТ ГОСПОДАРЮВАННЯ

1.1. Визначення, цілі та напрями діяльності підприємства. Поняття підприємства як організаційно виокремленої та економічно самостійної первинної ланки виробничої сфери. Місія і множинні цілі підприємства. Головні напрями діяльності підприємства (маркетингова, інноваційна, виробнича, економічна та соціальна діяльність; після продажний сервіс).

1.2. Правові основи функціонування підприємства. Юридичні акти, що слугують законодавчою базою функціонування підприємства (організація). Закон України «Про підприємства в Україні», його основні розділи та їхній зміст. Статут підприємства. Генеральна тарифна угода. Колективний договір. Інші правові документи, що регулюють окремі напрями діяльності підприємства.

1.3. Класифікація і структура підприємств. Практичне значення класифікації підприємств. Виокремлення підприємств за такими ознаками: мета і характер діяльності; форма власності майна; належність капіталу; правовий статус і форма господарювання; галузево-функціональний вид діяльності; технологічна (територіальна) цілісність і ступінь підпорядкування; розміри за чисельністю працівників. Виробнича структура підприємства, її види за певними ознаками (цехова, без-цехова, корпусна, комбінатська, технологічна, предметна, змішана) і чинники формування. Загальна структура підприємств та організацій.

1.4. Добровільні та інституційні об'єднання підприємств (організацій). Об'єктивна обумовленість та економічно-соціальна доцільність різних за принципами і цілями об'єднання підприємств та організацій виробничої і невиробничої сфер діяльності. Сучасні форми добровільного та інституційного об'єднання підприємств та організацій (асоціації, консорціум, концерни, корпорації, фінансово-промислові групи, холдинги). Мета їх створення, особливості та ефективність діяльності.

1.5. Ринкове середовище господарювання підприємств та організацій. Сучасний ринок: сутнісна характеристика, функції, структуризація, типи. Поняття і загальна характеристика ринкового середовища функціонування підприємств та організацій. Складові елементи ринкової інфраструктури. Загальні принципи та етичні норми поведінки господарюючих суб'єктів на ринку.

ТЕМА 2. ОСНОВИ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

2.1. Підприємництво як сучасна форма господарювання. Сутність, основні функції, принципи здійснення і види підприємництва. Класична та інноваційна моделі підприємництва. Значення підприємницької діяльності для функціонування ефективної системи господарювання. Основні організаційно-правові форми підприємницької діяльності. Франчайзинг як особлива форма організації бізнесу. Загальна типологія виробничої і посередницької підприємницької діяльності. Підприємництва фінансових інституцій. Формування належного підприємницького середовища. Державна політика активізації підприємницької діяльності в Україні.

2.2. Договірні взаємовідносини і партнерські зв'язки у підприємницькій діяльності. Підприємницькі договори (контракти, угоди) як визначальна правова форма партнерських взаємин. Структуризація і порядок укладання договорів. Типовий зміст, загальні та специфічні умови договору. Формування конкретних умов договору. Підприємницькі дії щодо реалізації бізнес-проектів. Партнерські зв'язки та угоди (операції). Основні напрями співпраці партнерів. Форми співробітництва у сферах виробництва, товарообміну і торгівлі, фінансових відносин. Факторинг.

2.3. Міжнародна підприємницька діяльність. Сучасні тенденції розвитку міжнародних економічних відносин. Міжнародний бізнес: поняття, суб'єкти, типи і види. Форми міжнародної підприємницької діяльності. Спільні підприємства в системі міжнародного бізнесу: мотивація та процедура створення, механізм функціонування. Тенденції і проблеми розвитку спільних підприємств в Україні.

ТЕМА 3. УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВАМИ

3.1. Сутність і функції процесу управління. Особливості підприємства як складної системи. Об'єктивна необхідність і поняття управління суб'єктами господарювання. Планування, організація, мотивація і контроль як основні функції управління підприємствами та організаціями (установами).

3.2. Методи управління діяльністю підприємств. Поняття і теоретико-методологічна основа класифікації методів управління. Змістова характеристика економічних, організаційно-розпорядчих і соціально-психологічних методів управління. Організаційні форми реалізації методів управління суб'єктами господарювання різного рівня.

3.3. Організаційні структури управління підприємствами різних форм власності. Поняття і параметри організаційної структури управління підприємством (організацією). Основні типи організаційних структур управління: лінійно-функціональні, дивізіональні, матричні. Принципи та етапи процесу побудови організаційних структур управління виробничими і невиробничими підприємствами. Особливості вибору організаційних структур управління новостворюваних підприємств різних розмірів і форм власності, галузевої належності.

3.4. Вищі органи державного управління підприємствами та організаціями. Необхідність і принципи формування вищих органів управління підприємствами та організаціями. Державні корпорації, концерни, міністерства і комітети як вищі органи прямого управління підпорядкованими підприємствами та організаціями. Органи централізованого (загальнодержавного) посереднього управління суб'єктами господарювання. Спрямованість та очікувана ефективність адміністративної реформи в Україні. Зарубіжний досвід централізованого управління первинними ланками національної економіки.

ТЕМА 4. ПЕРСОНАЛ

4.1. Поняття, класифікація і структура персоналу підприємства та інших суб'єктів господарювання. Тлумачення економічних термінів: трудові ресурси, кадри, персонал, трудовий потенціал. Категорії персоналу підприємств (керівники, спеціалісти, службовці, робітники). Поділ персоналу за професіями, спеціальностями і кваліфікацією. Виокремлення і характеристика робітників за рівнем кваліфікації. Особливості структури персоналу підприємств та організацій різних типів, розмірів і форм власності. Тенденції динаміки структури персоналу в окремих галузях та сферах діяльності.

4.2. Визначення чисельності окремих категорій працівників. Чинники, які мають враховуватися у процесі розрахунків необхідної чисельності персоналу фірми. Визначення чисельності працівників управління, спеціалістів і службовців для підприємств різних розмірів, форм власності та сфер діяльності. Розрахунки чисельності окремих категорій робітників виробничих підприємств. Обґрунтування раціональної структури персоналу підприємств різних типів та інфраструктурних організацій.

4.3. Сучасна система управління персоналом. Поняття та особливості системи управління персоналом підприємств та інших суб'єктів господарювання. Сучасні вимоги до ділових якостей різних категорій персоналу. Адаптована до ринкових умов господарювання система формування та набору різних категорій персоналу. Поняття і визначення ціннісно-орієнтаційної єдності трудового колективу та привабливості праці. Методи оцінки і відбору працівників для підприємств та інших суб'єктів господарювання. Оцінка ділових якостей керівників і менеджерів. Форми та ефективність підготовки, перенавчання і підвищення кваліфікації кадрів.

4.4. Зарубіжний досвід формування та ефективного використання трудового потенціалу фірми. Особливості систем управління персоналом у фірмах окремих зарубіжних країн. Усталений досвід формування і забезпечення ефективного використання кадрового потенціалу фірми. Участь держави у підготовці висококваліфікованих спеціалістів і керівників. Конкурсно-контрактна система найму працівників фірми. Службова дотація кадрів. Сучасна система періодичного підвищення кваліфікації кадрів і постійного забезпечення умов для творчої та високопродуктивної праці.

ТЕМА 5. ВИРОБНИЧІ ФОНДИ

5.1. Характеристика матеріальних активів (виробничих фондів та іншого майна). Матеріальні активи як сукупність виробничих фондів та іншого майна підприємства. Склад і взаємозв'язок засобів виробництва і виробничих фондів. Виробничі фонди як вартісна категорія. Поділ виробничих фондів на основні та оборотні. Відмітні ознаки і сутнісна характеристика основних та оборотних фондів. Практичне значення основних та оборотних фондів для здійснення процесу виробництва продукції (виконання робіт, надання послуг). Майно підприємства соціального призначення.

5.2. Оцінка, класифікація і структура основних фондів. Поняття «оцінка основних фондів». Первісна і відновна, повна та залишкова вартість основних фондів. Періодична індексація основних фондів. Видова класифікація основних фондів (поділ на три групи). Видова (технологічна) структура основних фондів, чинники і тенденції її динаміки на виробничих підприємствах.

5.3. Спрацювання, амортизація і відтворення основних фондів. Характеристика процесу відтворення основних фондів. Фізичне (матеріальне) та економічне спрацювання основних фондів. Види фізичного спрацювання та техніко-економічного старіння засобів праці та застосовувані форми їх усунення. Амортизація основних фондів. Норми амортизаційних відрахувань на повне відновлення (реновацію) основних фондів. Методи рівномірної, подвійно-залишкової і прискореної амортизації засобів праці. Строки експлуатації машин та устаткування, методичні підходи до їх оптимізації. Характеристика

ремонт, модернізації і заміни діючих засобів праці та економічна оцінка доцільності витрат на їх періодичне здійснення. Розширене відтворення основних фондів (технічне переозброєння і реконструкція, розширення діючого підприємства, нове будівництво виробничих та інфраструктурних об'єктів).

5.4. Ефективність відтворення і використання основних фондів. Економічне і соціальне значення підвищення ефективності відтворення та використання основних фондів підприємства. Системи показників ефективності відтворення засобів праці; рівня використання окремих видів і всієї сукупності основних фондів. Напрями інтенсифікації відтворення та шляхи кращого використання основних фондів підприємства за нормальних умов господарювання.

5.5. Структура, нормування і використання оборотних фондів підприємства. Елементний склад оборотних фондів, характеристика виробничих запасів, напівфабрикатів власного виготовлення, незавершеного виробництва, витрат майбутніх періодів. Нормування витрат і розрахунки необхідного обсягу оборотних фондів підприємства. Показники та шляхи кращого використання матеріальних ресурсів. Сучасна політика ресурсозбереження та ефективність її здійснення.

ТЕМА 6. НЕМАТЕРІАЛЬНІ РЕСУРСИ ТА АКТИВИ

6.1. Нематеріальні ресурси. Поняття і види нематеріальних ресурсів підприємства, їхній вплив на конкурентоспроможність його продукції на ринку. Характеристика об'єктів промислової власності: винаходів, промислових зразків, корисних моделей, товарних знаків і знаків обслуговування. Інформація як особливий суспільний ресурс. Сучасні інформаційні технології і програмні продукти. Інші нематеріальні ресурси (ноу-хау, раціоналізаторські пропозиції, найменування місця походження товару, гудвіл фірми).

6.2. Нематеріальні активи. Поняття та елементний склад нематеріальних активів (патенти на право виключного користування об'єктами промислової власності, авторське право, право на користування іншими нематеріальними ресурсами у формі ліцензії тощо). Оцінка і строки зношування (старіння) нематеріальних активів підприємства.

ТЕМА 7. ОБОРОТНІ КОШТИ ПІДПРИЄМСТВА (ОРГАНІЗАЦІЇ)

7.1. Загальна характеристика і нормування. Сутнісна характеристика оборотних коштів. Обслуговування оборотними коштами сфер виробництва та обігу. Функціональна та елементна структура оборотних коштів. Нормовані оборотні кошти. Методи розрахунку нормативів оборотних коштів (аналітичний, коефіцієнтний, прямого розрахунку). Обчислення нормативів оборотних коштів у виробничих запасах, незавершеному виробництві, витратах майбутніх періодів, залишках готової продукції. Визначення загального нормативу оборотних коштів для підприємства.

7.2. Ефективність використання. Основні показники рівня ефективності використання оборотних коштів: коефіцієнти оборотності (кількість оборотів) і завантаження, тривалість одного обороту в днях, рентабельність; методика їх обчислення. Шляхи підвищення ефективності використання оборотних коштів: оптимізація запасів ресурсів і незавершеного виробництва; скорочення тривалості виробничого циклу; поліпшення організації матеріально-технічного забезпечення виробництва; прискорення реалізації виробленої продукції. Проблеми нестачі оборотних коштів і поповнення їх обсягів до нормативного рівня за умов кризової економічної ситуації на підприємстві.

ТЕМА 8. ІНВЕСТИЦІЙНІ РЕСУРСИ

8.1. Поняття, склад і структура інвестицій. Сутнісна характеристика інвестицій. Функціонально-елементний склад інвестицій підприємства. Внутрішні та зовнішні джерела інвестування. Різновиди та структура капітальних вкладень, тенденції її зміни у часі.

8.2. Визначення необхідного обсягу і джерел фінансування виробничих інвестицій. Розрахунки обсягу потрібних виробничих інвестицій з урахуванням економічної ситуації на ринку і підприємстві. Варіанти можливих економічних ситуацій, що мають враховуватися у процесі визначення необхідного обсягу інвестицій. Обґрунтування конкретних джерел фінансування капітальних вкладень та обчислення необхідного їх обсягу відповідно до можливих варіантів економічної ситуації на ринку і підприємстві.

8.3. Формування і регулювання фінансових Інвестицій (цінних паперів). Роль фінансових інвестицій у становленні та розвитку ринкових відносин. Умови залучення і використання фінансових інвестицій за діючої системи господарювання. Види цінних паперів, порядок їх випуску, обігу і використання. Визначення суми фінансових ресурсів, одержаних від продажу акцій. Обчислення величини дивідендів. Обґрунтування економічної доцільності придбання акцій інвестором. Державне регулювання та масштаби обігу цінних паперів.

8.4. Залучення іноземних інвестицій для розвитку і підвищення ефективності діяльності суб'єктів господарювання. Об'єктивна необхідність залучення іноземних інвестицій. Основні типи прямих іноземних інвестицій. Ознаки привабливості інвестування вітчизняних суб'єктів господарювання. Можливі види і форми іноземних інвестицій. Державне регулювання іноземних інвестицій в економіку України. Чинне законодавство України щодо іноземних інвестицій. Ефективність іноземних інвестицій для зарубіжного інвестора і вітчизняних підприємств та інших суб'єктів господарювання.

8.5. Оцінка ефективності виробничих і фінансових інвестицій. Загальні положення методології визначення ефективності виробничих і фінансових інвестицій. Методика оцінки ефективності виробничих інвестицій за умов ринкових відносин між господарюючими суб'єктами з урахуванням грошових потоків, ставки дисконту (капіталізації), господарського ризику та інфляції. Показники оцінки ефективності виробничих інвестицій: чистий приведений дохід, індекс дохідності, період окупності, внутрішня норма дохідності. Особливості і показники визначення ефективності випуску та реалізації (використання) різних видів цінних паперів.

8.6. Чинники підвищення ефективності використання капітальних вкладів і фінансових інвестицій. Сукупність чинників, що впливають на рівень ефективності інвестицій. Основні організаційно-економічні чинники підвищення ефективності використання капітальних вкладень (удосконалення) проектно-кошторисної справи; поліпшення технологічно-відтворювальної структури капітальних вкладень; скорочення тривалості інвестиційного циклу; застосування гнучких економічних методів управління інвестиційними процесами. Організаційно-фінансові підвищення ефективності обігу цінних паперів.

8.7. Інвестиційні проекти підприємств та організацій. Економічне обґрунтування інвестиційних проектів різних суб'єктів господарювання шляхом розробки повного або короткого варіанта бізнес-плану. Стисла характеристика інвестиційного проекту, ступінь його завершеності. Форма здійснення та необхідний обсяг інвестицій для практичної реалізації проекту. Період інвестування до початку експлуатації об'єкта. Вибір з кількох альтернативних економічно привабливішого інвестиційного проекту.

ТЕМА 9. ІННОВАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ

9.1. Загальна характеристика інноваційних процесів. Поняття і змістова характеристика інноваційних процесів. Новини і нововведення, їх сутність і первісні імпульси виникнення. Виокремлювані види інноваційних процесів (новин, нововведень): технічні, організаційні, економічні, соціальні, юридичні. Локальні та глобальні новини (нововведення). Взаємозв'язок окремих видів інноваційних процесів. Вплив новин (нововведень) на виробництво, будь-яку господарську і підприємницьку діяльність.

9.2. Науково-технічний прогрес (поступ), його загальні та пріоритетні напрями. Сутнісне тлумачення науково-технічного прогресу (поступу) (НТП). Еволюційні та революційні форми НТП. Зміст та особливості науково-технічних революцій. Більш доскональні й нові технології, матеріали та енергія, засоби праці й кінцева продукція як усталені загальні напрями НТП. Пріоритетні напрями НТП: прогресивні базові технології; синтетичні, композиційні і надчисті матеріали; ядерна та інші нетрадиційні види енергії; робототехнічні комплекси та гнучкі автоматизовані системи; комплексна автоматизація та комп'ютеризація виробництва і процесів управління.

9.3. Організаційний прогрес (поступ). Організаційний прогрес (поступ) (ОП) як узагальнене явище використання організаційних, економічних, соціальних та юридичних нововведень. Особливості ОП, що відрізняють його від НТП. Об'єкти: організація виробництва і праці, окремі елементи економічного механізму господарювання (підприємства), соціальні та правові відносини. Основні тенденції ОП. Оптимізація розмірів підприємств. Обґрунтування економічної доцільності диверсифікації виробництва і конверсії підприємств воєнно-промислового комплексу.

9.4. Оцінка ефективності технічних та організаційних нововведень. Економічний ефект як узагальнюючий показник ефективності технічних нововведень. Вартісна оцінка результатів використання нових засобів і предметів праці. Сумарні витрати на реалізацію технічних нововведень. Урахування чинника часу при визначенні ефективності технічних нововведень. Принципово новий підхід до визначення ефективності технічних новин і нововведень з урахуванням пріоритетності критерію соціальної ефективності та екологічної безпеки. Особливості оцінки ефективності організаційних нововведень.

ТЕМА 10. ТЕХНІКО-ТЕХНОЛОГІЧНА БАЗА ВИРОБНИЦТВА

10.1. Характеристика техніко-технологічної бази виробництва. Поняття і значення техніко-технологічної бази виробництва. Складники техніко-технологічної бази, можливі та ефективні шляхи її формування на підприємстві. Особливості формування виробничої (техніко-технологічної) бази на підприємствах різних галузей.

10.2. Організаційно-економічне управління технічним розвитком підприємства. Змістова характеристика і форми технічного розвитку підприємства (технічне переозброєння: модернізація, капітальний ремонт і заміна діючого устаткування). Діагностика стану технічного розвитку підприємства: сутність, процедура та основні показники (технічна оснащеність праці, рівень технології, технічний рівень устаткування, рівень комп'ютеризації та автоматизації виробничих процесів і процесів управління). Організаційно-економічне управління технічним розвитком підприємства, його передбачуваність, етапність і послідовність.

10.3. Лізинг як форма оновлення технічної бази виробництва (діяльності). Сутність лізингу та його об'єкти. Можливі види лізингу за окремими класифікаційними ознаками. Характеристика виокремлюваних видів лізингу. Організаційно-правові основи здійснення лізингу. Умови договору лізингу. Права та обов'язки лізингодавців і лізингодержувачів. Витрати на надання та ефективність лізингових послуг.

10.4. Формування і використання виробничої потужності підприємства. Поняття, види і чинники формування виробничої потужності. Загальні методичні принципи

розрахунку виробничої потужності заново створюваного та діючого підприємства. Особливості визначення виробничих потужностей різногалузевих підприємств. Установлення й регулювання резервних потужностей на підприємствах різних галузей економіки. Показники та шляхи підвищення використання виробничих потужностей. Конверсія й диверсифікація виробничих потужностей за ринкових умов господарювання.

ТЕМА 11. ОРГАНІЗАЦІЯ ВИРОБНИЦТВА

11.1. Сутнісна характеристика, структура і принципи організації виробничих процесів. Поняття та основні елементи виробничого процесу. Технологічний процес як головна складова виробничого процесу. Поділ виробничих процесів за призначенням (основні, допоміжні, обслуговуючі), перебігом у часі (дискретні, безперервні) і ступенем автоматизації (ручні, механізовані, автоматизовані, автоматичні). Принципи організації виробничого процесу: спеціалізація, пропорційність, паралельність, прямоточність, безперервність, ритмічність, автоматичність, гнучкість, гомеостатичність. Тривалість виробничого циклу як характеристика виробничого процесу за складністю та швидкістю перебігу.

11.2. Організаційні типи виробництва. Необхідність виокремлення і дефініція типу виробництва. Сутнісна характеристика одиничного, серійного і масового типів виробництва. Дослідно-експериментальне виробництво. Характеристика робочих місць за ознаками особливостей операцій та обладнання в різних типах виробництва. Порівняльна характеристика типів виробництва. Вплив типу виробництва на його організаційно-технічну побудову та ефективність.

11.3. Методи організації виробництва. Застосовувані методи організації виробництва. Властиві ознаки, сфери застосування і модифікації потокового виробництва. Загальна характеристика потокового виробництва (ознаки, умови застосування, класифікація поточкових ліній). Особливості організації та основні параметри функціонування поточкових ліній. Тенденції розвитку потокового виробництва в Україні та інших країнах світу.

11.4. Форми організації виробництва. Сутність і соціально-економічне значення застосування різних форм організації виробництва. Концентрація та розукрупнення виробництва. Малі фірми в системі господарювання ринково розвинутих країнах. Сутність, показники рівня розвитку та ефективність спеціалізації, кооперування і конверсії виробничих підприємств (організацій). Комбінування виробництва: характерні ознаки, галузі переважного використання, показники рівня та ефективність розвитку. Об'єктивна необхідність і тенденції розвитку диверсифікації виробництва.

ТЕМА 12. ВИРОБНИЧА І СОЦІАЛЬНА ІНФРАСТРУКТУРА

12.1. Поняття, види і значення інфраструктури. Сутнісна характеристика інфраструктури підприємства (організації). Виробнича і соціальна інфраструктура підприємства. Виокремлення капітального будівництва як специфічного елемента виробничо-соціальної інфраструктури. Вплив інфраструктурних підрозділів на економіку підприємства.

12.2. Система технічного обслуговування. Поняття і функції системи технічного обслуговування підприємства. Ремонтне господарство (ремонтні служби; ремонт і форми його організації; модернізація діючого обладнання). Інструментальне господарство, його підрозділи та процес управління. Необхідність та організація транспортного господарства виробничого підприємства. Призначення, склад та організація енергетичного господарства. Складне господарство підприємства.

12.3. Соціальна інфраструктура і діяльність підприємства. Можливі підрозділи соціальної структури підприємства, їх орієнтованість на задоволення соціальних потреб

працівників. Управління діяльністю підрозділів соціальної інфраструктури за ринкових умов господарювання. Планування соціального розвитку підприємства (забезпечення належних умов праці персоналу, його медичного та культурного обслуговування, мотивації трудової активності та високоєфективної праці). Активація соціальної діяльності підприємства. Сучасні проблеми соціального захисту працівників підприємства.

12.4. Відтворення і розвиток інфраструктури. Визначення капітального будівництва як процесу створення нових, реконструкції, розширення та технічного переозброєння діючих об'єктів виробничої і соціальної інфраструктури. Конкретні функції підрозділів капітального будівництва підприємства. Планування розвитку інфраструктури. Проектно-кошторисна документація стосовно відтворення і розвитку об'єктів виробничої і соціальної інфраструктури.

ТЕМА 13. РЕГУЛЮВАННЯ, ПРОГНОЗУВАННЯ І ПЛАНУВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ

13.1. Державне економічне регулювання. Методи і принципи державного регулювання економіки та окремих суб'єктів господарювання. Економічні функції держави за умов домінування ринкових відносин. Державні контракти і замовлення. Державна фінансова підтримка суб'єктів господарювання. Кредитні ресурси держави, їх формування, форми та умови одержання господарюючими суб'єктами. Державне економічне регулювання виробничо-господарської діяльності підприємств шляхом застосування досконалої системи їх оподаткування. Реформування податкової системи в Україні, належна її адаптація до ринкових умов господарювання та широкомасштабної підприємницької діяльності.

13.2. Прогнозування розвитку суб'єктів господарювання. Мета й об'єкти прогнозування. Принципи прогнозування. Предмет економічного прогнозування. Довгострокові, середньострокові і короткострокові прогнози і сфери їх застосування.

13.3. Методичні основи планування. Планування як домінуюча функція управління. Специфічні принципи планування (вибір та обґрунтування цілей, системність, безперервність, оптимальність використання ресурсів, збалансованість). Система планів підприємства. Методи планування діяльності та розвитку підприємства.

13.4. Стратегія розвитку підприємства і бізнес-планування. Сутність стратегічного планування. Місія і стратегічні цілі підприємства. Основні етапи стратегічного планування діяльності підприємства. Методи вибору стратегії. Різновиди стратегії (зростання, стабілізації, виживання). Функціональні субстратегії підприємства (організації). Бізнес-планування, його призначення і роль в системі передбачення перспектив розвитку виробництва (господарської діяльності). Типовий зміст і методика складання окремих розділів бізнес-планів. Розвиток системи стратегічного планування та бізнес-планування за ринкових умов господарювання.

13.5. Тактичне та оперативне планування. Відмінність тактичного планування від стратегічного. Основний зміст і можливі типові розділи тактичних (середньо- та короткострокових) планів підприємства. Показники тактичних планів, їх класифікація і призначення. Сутність і системи оперативного планування діяльності виробничих підрозділів підприємства. Проблеми вдосконалення тактичного та оперативного планування за умов ринкової системи господарювання.

ТЕМА 14. ВИРОБНИЦТВО, ЯКІСТЬ І КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ ПРОДУКЦІЇ

14.1. Загальна характеристика продукції (послуг). Вироблена продукція (виконана робота, надана послуга) як конкретний продукт праці, результат діяльності виробничих та інших господарських систем. Класифікація продукції за економічним призначенням. Показники обсягу продукції (послуг): натуральні та вартісні. Номенклатура та асортимент продукції (послуг). Товарна, валова і чиста продукція. Обсяг реалізованої продукції (продажу).

14.2. Маркетингова діяльність і формування програми випуску продукції (надання послуг). Поняття, функції і принципи маркетингової діяльності. Виробнича, продуктова та комерційна концепції маркетингу. Стратегія і тактика маркетингу підприємства. Оцінка маркетингового потенціалу фірми. Особливості визначення ринкового попиту на окремі види продукції (послуг). Схема формування виробничої програми підприємства. Ресурсне обґрунтування виробничої програми підприємства на поточний і перспективний періоди діяльності.

14.3. Матеріально-технічне забезпечення виробництва. Характеристика матеріально-технічного забезпечення виробництва. Форми і системи матеріально-технічного забезпечення. Децентралізована (пасивна) і централізована (активна) системи живлення матеріалами внутрішньовиробничих підрозділів. Обчислення потреби підприємства в матеріалах.

14.4. Якість і конкурентоспроможність продукції (послуг). Якість продукції як економічна категорія. Показники якості продукції та їх характеристика. Методи оцінки якості продукції. Поняття і визначення рівня конкурентоспроможності продукції вітчизняних підприємств на ринку. Багатоспрямований вплив підвищення якості виробів на економіку та імідж підприємства. Зростаючий випуск конкурентоспроможної продукції як необхідна умова виходу на світовий ринок і формування сталого іміджу на ньому, забезпечення стабільного фінансового стану підприємства. Технічні, організаційні та соціальні шляхи (заходи) підвищення якості та конкурентоспроможності продукції підприємств України.

14.5. Стандартизація і сертифікація продукції (послуг). Сутнісна характеристика стандартизації продукції, її складові елементи і принципи здійснення. Застосовувані в Україні стандарти (міжнародні, державні, галузеві, науково-технічних та інженерних товариств, підприємств) і технічні умови. Сучасні напрями удосконалення стандартизації виробів. Поняття та економічне значення сертифікації продукції. Обов'язкова і добровільна сертифікація виробів в Україні. Міжнародні системи сертифікації та національні системи якості. Формування систем якості на підприємствах України. Економічна ефективність стандартизації та сертифікації продукції.

14.6. Державний нагляд за якістю і внутрішньовиробничий технічний контроль. Функції та організація роботи Державного комітету України по стандартизації, метрології та сертифікації (Держстандарту України). Державний нагляд за дотриманням вимог стандартів територіальними органами Держстандарту — центрами стандартизації, метрології та сертифікації. Об'єкти державного нагляду. Матеріальна відповідальність за порушення вимог стандартів. Внутрішньовиробничий технічний контроль якості. Об'єкти технічного контролю на вході та виході виробничої системи, упродовж технологічного процесу виготовлення продукції. Основні види технічного контролю якості на підприємствах України, їх ефективність.

ТЕМА 15. ПРОДУКТИВНІСТЬ, МОТИВАЦІЯ ТА ОПЛАТА ПРАЦІ

15.1. Продуктивність праці персоналу. Продуктивність праці як економічна категорія. Різноманітність підходів до визначення та можливі методи розрахунку

продуктивності праці на підприємствах виробничої сфери. Показники рівня продуктивності праці. Зовнішні та внутрішні чинники зростання продуктивності праці. Чинниковий метод прогнозування рівня продуктивності персоналу на підприємстві. Динаміка і резерви підвищення продуктивності праці на підприємствах різних галузей економіки України за сучасних умов господарювання.

15.2. Мотивація трудової діяльності працівників. Поняття системи мотивації праці. Концептуальні характеристики багатofакторних моделей мотивації трудової діяльності, що ґрунтуються на теоріях справедливості, очікування та потреб. Вимоги щодо формування системи мотивації праці на рівні первинної ланки господарювання (підприємства, організації). Класифікація методів мотивації. Фундаментальні принципи регулювання поведінки працівників. Алгоритм регулювання поведінки окремих категорій персоналу залежно від результативності діяльності.

15.3. Оплата праці: сутність, функції, державна політика і загальна організація. Поняття оплати праці. Основна заробітна плата і додаткова оплата праці. Основні функції заробітної плати (відтворювальна, стимулювальна, регулювальна, соціальна) та їх реалізація. Державна політика оплати праці. Механізм державного регулювання оплати праці та соціального захисту. Політика оплати праці підприємств, організацій та інших первинних суб'єктів господарювання. Закон України «Про оплату праці» (1995 р.). Договірне регулювання оплати праці найманого персоналу шляхом укладання різнорівневих тарифних угод. Регулювання оплати праці на основі колективного договору. Основи організації оплати праці на підприємствах (в організаціях). Тарифно-посадова система (тарифно-кваліфікаційні довідники; кваліфікаційні довідники посад керівників, спеціалістів і службовців; тарифні сітки; схеми посадових окладів або єдина тарифна сітка).

15.4. Застосовувані форми і системи оплати праці робітників. Дві форми заробітної плати, що базуються на тарифній системі, — почасової форми заробітної плати. Основні системи оплати праці, форм заробітної плати: відрядної — пряма відрядна, непряма відрядна, відрядно-преміальна, відрядно-прогресивна, акордна; почасової — проста почасова, почасово-преміальна, за посадовими окладами. Права засновників щодо вибору форм і систем оплати праці. Сучасні тенденції у застосуванні форм заробітної плати. Колективні форми організації та оплати праці.

15.5. Доплата і надбавки до заробітної плати та організація преміювання персоналу. Доплати і надбавки як самостійний елемент заробітної плати, що спрямовується на компенсацію або винагороду за суттєві відхилення від нормальних умов роботи, їх відмінність від тарифної заробітної плати. Класифікація доплат до заробітної плати. Сутність і види надбавок. Доплати і надбавки спеціалістам. Напрями пошуку кращих варіантів встановлення розмірів доплат і надбавок до заробітної плати. Основні принципи формування системи преміювання персоналу. Обґрунтування розміру премій та ефективності системи преміювання. Організація преміювання окремих категорій персоналу (робітників, функціональних груп спеціалістів і службовців).

15.6. Участь працівників у прибутках підприємства (установи, організації). Сутність і стимулювальна роль участі працівників фірми в її прибутках (доходах). Системи участі працівників у прибутках за результатами сукупної діяльності і на основі відносин власності. Характеристика та ефективність окремих систем участі персоналу фірми у прибутках. Зарубіжний і вітчизняний дослід участі працівників у прибутках (доходах) і власності приватизованих підприємств.

ТЕМА 16. ВАЛОВІ ВИТРАТИ І ЦІНИ НА ПРОДУКЦІЮ (ПОСЛУГИ)

16.1. Поточні витрати на продукування виробів (послуг), їх класифікація і структура. Поточні витрати (собівартість продукції) як комплексний економічний показник. Включення поточних витрат виробництва до собівартості продукції (послуг).

Класифікація витрат на виробництво за окремими ознаками. Структура поточних витрат за групами первинних елементів і тенденції її зміни по окремих видах продукції. Критичний обсяг виробництва продукції («точка беззбитковості»), графічний та аналітичний методи знаходження. Зміна критичного обсягу виробництва продукції під впливом окремих чинників.

16.2. Кошторис виробництва і собівартість товарної продукції. Зміст і методика обчислення кошторису виробництва. Розрахунки кошторису виробництва за окремими економічними елементами. Практичне значення та порядок розробки кошторису виробництва залежно від стадії і форми передбачування, наявності інформаційної бази, розміру підприємства. Собівартість валової, товарної і реалізованої продукції. Витрати на одиницю обсягу товарної продукції.

16.3. Обчислення собівартості окремих виробів. Калькулювання та його місце в економічних розрахунках. Об'єкти калькулювання і калькуляційні одиниці. Типова номенклатура калькуляційних статей витрат. Методика обчислення окремих статей калькуляції. Особливості калькуляції одиниці продукції, виготовлюваної з комплексної сировини і внаслідок товарообмінної операції (бартеру). Прогнозування собівартості нових виробів на етапах їх розробки та освоєння виробництва; можливі методи прогнозування: питомих витрат, баловий, агрегатний, кореляційний.

16.4. Стратегія і шляхи зниження поточних витрат. Обґрунтування і вибір стратегії зниження поточних витрат на підприємствах України. Стратегічні напрями регулювання поточних витрат на різногалузевих підприємствах. Групи шляхів (чинників) зниження поточних витрат у розрахунку на одиницю продукції: підвищення технічного рівня виробництва; удосконалення організації виробництва, праці та управління; збільшення обсягу виробництва і підвищення якості продукції. Методика визначення впливу окремих (сукупності) техніко-економічних чинників на зміну (зменшення, збільшення) поточних витрат.

16.5. Ціни на продукцію (послуги): сутнісна характеристика, види, методи встановлення і регулювання. Поняття, роль і функції ціни у ринковій економіці. Види цін (тарифів) і сфери їх застосування. Методи встановлення ціни: собівартість плюс прибуток; забезпечення фіксованої величини прибутку; за рівнем поточних цін (конкуренції); за рівнем попиту тощо. Визначення ціни на основі зворотної калькуляції. Система знижок і доплат до базової ціни. Граничні ціни на окремі види продукції. Можливі напрями вдосконалення ціноутворення на продукцію (послуги) в Україні.

ТЕМА 17. ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНІ РЕЗУЛЬТАТИ ТА ЕФЕКТИВНІСТЬ ДІЯЛЬНОСТІ

17.1. Загальна характеристика фінансової діяльності підприємства (організації). Напрями діяльності підприємства (організації) з формування та раціонального використання фінансових коштів. Складання фінансового плану підприємства (організації). Обчислення необхідних обсягів власного капіталу і позикових коштів (кредитних ресурсів). Розрахунки зароблених коштів виробничими підприємствами, посередницькими фірмами та іншими господарюючими суб'єктами.

17.2. Прибутковість (дохідність) підприємства. Прибуток і дохід як основні показники фінансових результатів діяльності підприємства. Прибутковість і дохідність: їхня сутність, відмінність між ними. Джерела формування прибутку і доходу підприємства. Валовий, чистий та реінвестований прибуток. Маржинальний дохід. Загальноприйнята практика використання прибутку (доходу) підприємства. Визначення суми прибутку до оподаткування. Зростання прибутковості фірми під впливом дії окремих чинників. Рівень прибутковості підприємств різних галузей економіки України.

17.3. Рентабельність ресурсів і продукції. Рентабельність як відносний показник ефективності роботи підприємства. Методика обчислення рентабельності: виробничих

фондів (виробництва); сукупних активів; власного (акціонерного) капіталу. Рентабельність обсягу товарної продукції (продажу) та окремих виробів. Динаміка та шляхи підвищення рентабельності на підприємствах різних галузей економіки України.

17.4. Оцінка фінансово-економічного стану підприємства. Тлумачення і важливість оцінки загального фінансово-економічного стану підприємства. Основні напрями діяльності, що забезпечують певний фінансово-економічний стан підприємства. Методичні підходи до оцінки загального фінансово-економічного стану підприємства. Групи показників для оцінки прибутковості, ліквідності, оборотності, стабільності та ділової активності, методи їх обчислення. Економічний ефект, диференціал (фінансовий ліверидж) і коефіцієнт плеча фінансового важеля. Накопичення обліково-звітної інформації для оцінки фінансово-економічного стану підприємства.

17.5. Сутнісна характеристика і вимірювання ефективності виробництва. Економічна сутність і загальний методологічний підхід до вимірювання ефективності виробництва, господарської діяльності підприємства. Змістова характеристика видів ефективності: за наслідками — економічної та соціальної; за місцем отримання ефекту — локальної (госпрозрахункової) та народногосподарської; за ступенем збільшення ефекту — первісної та мультиплікаційної; за метою визначення — абсолютної та порівняльної. Специфічні форми мультиплікаційного ефекту. Критерії ефективності виробництва. Принципи формування системи показників ефективності виробничо-господарської та комерційної діяльності підприємства. Система показників ефективності виробництва (узагальнююча); показники використання праці (персоналу), виробничих фондів, фінансових коштів. Методичні підходи до оцінки соціальної ефективності діяльності підприємства.

17.6. Чинники підвищення ефективності виробництва. Класифікація чинників підвищення ефективності виробництва за певними ознаками: джерелами зростання; напрямками розвитку і вдосконалення виробництва; місцем реалізації у системі управління виробництвом. Внутрішні чинники підвищення ефективності виробництва: 1) «тверді» — технологія, устаткування, матеріали та енергія, вироби; 2) «м'які» — організація і системи, працівники, методи роботи, стиль управління. Зовнішні чинники підвищення ефективності виробництва: державна економічна і соціальна політика, інституційні механізми, інфраструктура, структурні зміни в суспільстві та економіці.

Література

1. *Грузинов В.* Економіка підприємств. — М.: Финансы и статистика, 1998. — 208 с.
2. Економіка підприємств. Підр.: У 2 т. / За ред. С. Ф. Покропивного. — К.: Хвиля-Прес, 1995. — Т.1 — 400с.; Т. 2 — 280с.
3. *Зайцев Н.* Економіка промислового підприємства. — М.: ИНФРА-М, 1998. — 336с.
4. *Менар К.* Економіка організацій. — М.: ИНФРА-М, 1996. — 160 с.
5. *Сергеев И.* Економіка підприємства. — М.: Фис, 1997. — 304 с.
6. *Томпсон А.* Економіка фірми. — М.: Бином, 1998. — 544 с.
7. Економіка підприємства / Под ред. В. М. Семенова. — М.: Центр економіки и маркетинга, 1998. — 312с.
8. Економіка підприємства / Под ред. В. Я. Горфинкеля и др. — М.: Банки и биржи; ЮНИТИ, 1998. — 742 с.
9. Економіка підприємства / Под ред. О. Волкова. — М.: ИНФРА-М, 1997. — 416с.
10. Економіка підприємства / Под ред. В. Я. Хрипача. — Минск: НИЖ; Финансы, учет, аудит, 1997. — 448 с.

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ

Вступнику пропонується 50 тестових завдань, що відповідають програмі фахового вступного випробування.

Оцінка	За національною шкалою
50-40	відмінно
41-25	добре
24-15	задовільно
15-0	незадовільно

За результатами складання вступного випробування формується протокол та відомість.